

ТРАДИЦІЙНА ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ БОЙКІВ ЗАКАРПАТТЯ: МІЖЕТНІЧНІ ПАРАЛЕЛІ

У статті розглядаються міжетнічні паралелі у весільній обрядовості бойків Закарпаття та румунів, словаків, чехів, угорців, болгар, греків. Спостерігаємо сталість спільних структурних елементів та архетипних уявлень в традиційних весільних обрядах Карпато-Балканського регіону, включно з населенням Закарпаття, що є наслідком взаємовпливів у культурі народів.

Ключові слова: весільна обрядовість, бойки Закарпаття, Карпато-Балканський регіон, ладкання.

У ХХ ст. весільна обрядовість є одним з найбільш збережених ритуальних дійств у всіх етнічних культурах світу. Вона поєднує в собі багатство жанрів народнопісенної творчості та віддзеркалює світоглядні уявлення того чи іншого етносу. Розгляд культурних паралелей традиційних весільних обрядів Карпато-Балканського регіону та бойків Закарпаття дає можливість підняти значимість останніх на новий щабель етнокультурного існування.

Науковому розгляду підлягатимуть весільні ритуали ХХ ст. бойків Закарпаття та оточуючих їх румунів, словаків, чехів, угорців, а також болгар та греків.

У народів з найбільш архаїчним суспільним устроєм звичаєве право забороняло шлюби до п'ятого і навіть іноді до сьомого ступеня спорідненості. Це стосується не тільки слов'янських етносів, а й угорців¹.

Традиційна мораль слов'янських і не слов'янських етносів приписувала велике значення збереженню дошлюбної незайманості, яка, за численними повір'ями, мала магічну силу².

Традиційні сватання, оглядини, заручини бойки Закарпаття називають одним словом – *обзори*. Вони відбувалися у вівторок, четвер і рідше у суботу, так само, як і весілля та в вечірній час, щоб сватання залишилося таємницею, так як невідомо було, якою буде відповідь батьків дівчини. Сватання, подібно як і в румунів, ділилося на дві стадії: "розвідки" та власне сватання. Сват у румунів іменувався *rețitor* (від латинського слова *retitor* – прохач, шукач) або *staroste* (від слов'янського – староста)³, хоч є й інші назви. Закарпатські бойки засилали спочатку на *відознаваня прохача*⁴. Сватали, в переважній більшості, чоловіки також у болгар, хоча бували випадки, коли про весілля домовлялися жінки⁵.

Зазвичай мета відвідин розкривалася частіше алегорично: бойківсько-закарпатські сватачі з'являлися в домі дівчини у вигляді мисливців, що шукали куницю, а молодого називали князем⁶, "ой, летіла горлиця, доганяла селезня, а дись политіла та, майже, сіла на сю хыжу"⁷, у болгар свати представлялися покупцями *телиці*, доброго вина або мисливцями, які хотіли б зловити соколицю для свого сокола, чи вони "шукали" корову для свого бика, качку для селезня і т. п.⁸; у румунів "батьків дівчини називали "боярами", а хлопця "юним імператором", що шукав "кізоньку"-дівчину⁹; в угорців прийшли хотіли купити сіно, а перед ними, як і під час заручин, двічі виводили "підмінену наречену"¹⁰ і в румунів також підмінювали наречену¹¹.

У бойків Закарпаття, якщо дівчина погоджувалася на шлюб та коли *стокмляться*, перший *погар* п'є молодий, другий молода, далі батько і мати молодої, сватачі (п'ють по колу), як символ згоди¹². У румунів при сватанні плоска з напоєм і яблуко з уткнутими в нього новими срібними та золотими монетами були символами домовленості про шлюб. Прийняття дівчиною яблука з монетами символізувало її згоду зі сватанням також у сербів і чорногорців¹³.

Під час заручин відбувалося обрядове з'єднання рук, що за народними звичаями, набирало юридичної сили договору. На заручинах молодих вперше заводили на посад¹⁴. Заручини з посадом молодих відбувалися також у болгарів¹⁵, угорців¹⁶ та румунів¹⁷.

За три тижні до весілля відбувалися обряд заручин у церкві та церковні оголошення у бойків Закарпаття¹⁸ та угорців¹⁹. В угорців за час від заручин до весілля наречена повинна була виткати ішити для нареченого сорочку, яку той одягав у день весілля²⁰, так само, як і у бойків Закарпаття (всі респонденти).

У закарпатських бойків весілля відбувалося рано-вранці у вівторок, четвер чи суботу (крім часів посту). У румунів весілля проводили восени, взимку або навесні в святкові дні, воно тривало від четверга до четверга, тобто вісім днів²¹. Чеське традиційне весілля (*svatba, veselka*) в основних елементах своєї структури не відрізнялося від комплексу словацької обрядовості, починалося зазвичай у вівторок (у бідних сім'ях в четвер) і тривало три-вісім днів²². Весілля у болгарів тривало сім днів²³.

У бойків Закарпаття збережена архаїчна роздільна форма весілля, коли всі обрядові елементи передшлюбних дійств відбувалися синхронно в обох домівках молодих за участю весільних гостей кожної зі сторін. Те ж саме відбувалося у словаків²⁴, чехів²⁵ та греків²⁶. У болгарів весілля починалося в четвер комплексом обрядів, пов'язаних з приготуванням весільних хлібів в будинках нареченого і нареченої. Воду для приготування хлібів приносила лада – дівчинка з живими батьками, одягнена у вбрання нареченої²⁷. До речі, пісні-формули, що супроводжують бойківсько-закарпатський весільний обряд називаються ладкання (а в народі кажуть – *латканя*).

Коровайного обряду у бойків Закарпаття не зафіксовано, але він зафіксований у словаків²⁸ та угорців ("весільний калач зазвичай виготовлявся у формі дерева, символізуючого родючість")²⁹.

Широко популярний у бойків Закарпаття є барвінковий обряд: зрізаючи барвінок, клали *калач-верченик*, потім квітки і листочки барвінку, які потрапили в кільце *калача*, зрізував хлопчик (до семи років), притискаючи барвінок срібною монетою до хліба³⁰. Далі *свашки* вили вінки, виконуючи весільні пісні (*латкаючи*). Виття вінків характерне також для болгарів³¹, румунів³², греків³³, а в угорців був особливий головний убір – парта, подібний до російського кокошника (пізніше цей убір зазвичай замінювався вінком)³⁴.

За архівними матеріалами ІМФіЕ, Гафія Савчур з села Верхній Студений, що на Міжгірщині згадує, що *гуски* були і у молодого, і у молоді³⁵, так само, як і в греків³⁶, болгарів³⁷ та угорців³⁸.

Під час *гусок* у молодого на закарпатській Бойківщині старший дружба робив собі весільний прапор курагов. Він брав палицю з ліщини завдовжки два – два з половиною метри, позичав від дівчат 10 – 12 ширінок різного кольору та прикріплював їх до палиці у вигляді трикутника, на верхівку якого прив'язував дзвіночок, віночок з барвінку і різнокольорові стрічки. Дівчата пришивали хрестоподібно по всьому периметру хусток листочки з барвінку. У селі Келечин Міжгірського р-ну на палицю прив'язували складені трикутником білу і червону хустини так, щоб біла виглядала з-під червоної³⁹. У болгарів прапор нареченого був червоним, нареченої – білим; якщо ж робили один, він був червоно-білим або червоним, полотнище уквітчувалося квітами і зеленню, на держак насаджували червоне або позолочене мішурою яблуко (символ родючості)⁴⁰. В угорців зустрічаємо палицю, прикрашену квітами і стрічками⁴¹, як і в бойків Воловеччини⁴².

Виготовлення весільного деревця є специфікою карпатського варіанта весілля та як символ родючості вживається у весільних обрядах багатьох слов'янських і неслов'янських народів⁴³, є характерним для румунів⁴⁴, болгарів (кумове дерево)⁴⁵ та словаків⁴⁶. Весільне деревце у бойківсько-закарпатському весіллі існує тільки у вигляді двох ялиночок, прикрашених стрічками та штучними квітами, які встромляли по обидва боки воріт у молодого і молоді у день весілля⁴⁷.

Закарпатсько-бойківські *свашки* з барвінку виплітали бог'рийдри (згинали пагінець у кільце, навколо пагінця сплітали барвінок, прикрашали квіточками) для молоді та молодого, дружок і дружбів, прикріпляли на лівий бік – біля серця⁴⁸. За словами Є.Гайової, "бог рейда" – в перекладі з угорської мови означає біла квітка⁴⁹. Подібна квітка зі стрічками зустрічається у весільному ритуалі румунів⁵⁰ та греків (квітка-бусина)⁵¹.

Бойківсько-закарпатські молодята обирали собі непарну кількість пар дружок та дружбів, щоб молоді були парою, кількість пар сягала дев'яти⁵². У румунів обирали вісім – десять ворнічелів і стільки ж друзек⁵³.

Обряди "*прощ*" та благословення молодого (молодої) характерні для бойків Закарпаття. Староста дякував від імені молодого (молодої) батькам, просив від Господа Бога благословення

для молодого (молодої), всі промовляли "Отче наш", далі тричі "*затанцьовувалась свальба*". Молода (молодий) для громадського благословення ставала на *гуню*. Перед виходом молодого з дому його благословляли батьки, випиваючи горілку, він дякував батькам і теж говорив слова побажань та випивав горілку⁵⁴. Церемонія проведів нареченого (нареченої) існувала у греків⁵⁵, болгарів⁵⁶, словаків⁵⁷, чехів⁵⁸ та угорців⁵⁹. У бойків Закарпаття вірили, що у церкві при вінчанні хто перший з молодих стане на рушник – буде головою сім'ї⁶⁰. Те ж саме зустрічаємо у весільній обрядовості угорців⁶¹, греків⁶² та румунів⁶³.

Дорога, за народними уявленнями, є символом життєвої дороги, який особливо значимий у такому перехідному ритуалі, як весілля, різновид кордону між "своїм" і "чужим" простором⁶⁴. Тому дорогою до молодої, до церкви, до молодого використовувалися запобіжні засоби захисту, характерні ритуальні дії.

У бойків Закарпаття дорогою до молодої попереду йшов дружба з кураговом, далі староста з палицею і пляшкою *зорівки*, *гудаки*, та молодий з сестрою чи іншою близькою людиною, яку називали "*приданниця*" або "*приданчиха*" та *свашки*, *латкаючи*⁶⁵. До молодого "*йде нанашка-приданчиха*, несе сумку з хлібом, *паленков*, а за єдну руку держит молоду. Молодого теж держит *нанашка* молодого, як іде по дорозі (то кличуться *приданчихи*), а ззаду дружби з *дружками*"⁶⁶. У даній ситуації у греків на початку процесії слідував кінь, на сідлі якого прикріплювали довгу жердину з прапором (червона хустка), а зверху надівали яблуко або апельсин⁶⁷, у румунів попереду процесії парубок ніс пишній кольорами, стрічками стяг або ялинку увіткнені в калачі, що виражали символіку весільного "війська"⁶⁸.

Дорогою до церкви у селі Келечин Міжгірського р-ну дружба разом із дружкою піднімали *калач-верченик* на вишитому рушнику над своїми головами, утворивши дугу, а всі присутні проходили під нею⁶⁹. У румунів "весільні поїзди, проходячи через ворота або двері, нерідко рухалися під підвішеними або піднятими на жердинах калачами"⁷⁰. У словаків свекра впускала молодих в дім, тримаючи хліб над їх головами⁷¹.

У період від заручин до весілля вважалося особливо необхідним оборонятися від нечистої сили. У якості оберегів жінки-бойкині широко застосовували хліб, рушник, свячену воду, червоний колір хустки (зокрема на курагові), *білило*, часник та символіку вузлів. Бойківсько-закарпатська молода заводила *гудаків* до хати, тримаючись за рушник – музики трималися за один кінець, а дівчина за інший. Тут рушник виконував очисну і оберегову функцію⁷². І у молодої, і у молодого староста заводив бойківсько-закарпатських молодих до хати, тримаючись руками за хліб на рушнику⁷³ або вони проходили під т. зв. аркою, яку утворювали дружка і дружба, піднявши над головою на вишиваному рушникові *калач-верченик* (символ достатку)⁷⁴. У греків братчик виводив наречену, причому обидва трималися за кінці однієї хустки⁷⁵. У болгарів молода (чи разом з молодим) входила у дім молодого по білому полотну чи червоно-білій нитці⁷⁶, а в румунів у молодого мати заводила молодих у дім, огорнувши їх одним куском матерії чи рушником⁷⁷.

Для захисту молодих від псування, злих сил та хвороб на закарпатській Бойківщині використовували часник⁷⁸, як охоронний засіб. У словаків у цих цілях "нижня спідниця мала бути надіта навиворіт, кожна частина одягу злегка змащена медом, за пазухою заховані обереги – вузлик з петрушкою, хлібом, часником"⁷⁹, а угорські наречені нерідко клали в своє взуття срібні монети в якості амулетів-апотропеїв⁸⁰.

Символіка вузлів, характерна для весільної церемонії, тісно пов'язана з особливою формою зловредної магії, перед якою відчувається особливий страх протягом усього дня весілля. Мова йде про "зав'язування" (внаслідок якого чоловік не може виконувати свої подружні обов'язки), ритуали превентивного захисту від "зав'язування" та "розв'язування" (багато складних та багатокомпонентних ритуалів)⁸¹. У бойків Закарпаття староста бере "крайку, якою давно жони впаховувалися, зв'язує нею молодих, аби любилися... Зв'язані крайкою молоді сідають. Мають сісти обоє відразу, аби старими разом умерли, довго одне без другого не жили"⁸². Пояс, за М.Сумцовим, є охоронним засобом від чаклунства⁸³. У селі Гукливій "ни дай Бог, *обы* были гудзики на сорочці *закапчани* на рукавах, бо *обы* не было, що молода *закапчала* молодому руки, *обы* ї не бив"⁸⁴. Обряди зав'язування зустрічаються у греків⁸⁵ та болгарів⁸⁶.

Ритуальне дійство під назвою "перейми" широко побутує по всій території України - це є перегорджування дороги до молодої, до церкви, до молодого. Символіка шлюбу як "переходу"

виражається у визначенні перешкоди, кордону, водного простору⁸⁷. Перегороджували дорогу молодому у бойків Закарпаття⁸⁸, греків⁸⁹, угорців⁹⁰, румунів⁹¹, словаків та чехів ("цей звичай вважається не рідко в етнографічній літературі пережитком символічного умикання нареченої як одна з форм шлюбу")⁹². В угорців на початку ХХ ст. ще відзначався звичай "викрадення дівчат"⁹³. У болгарів звичай допускав в якості відхилення від норми дві форми укладення шлюбу: викраденням нареченої і символічним відходом дівчини в будинок свого обранця⁹⁴. Можливо натяком на згадку про умикання нареченої було не тільки перегороджування дороги, а й викрадення туплі у бойківсько-закарпатської нареченої⁹⁵. У греків подружки також намагалися викрасти туплі нареченої⁹⁶.

Підмінювання молодої у молодої, у молодого є загальноукраїнським дійством, у якому вбачається можливість підміни нареченої потойбічними силами зла на межі між "своїм" і "чужим" простором. Підмінювали молоду (виводили стару бабу, далі маленьку дівчинку чи дружку для дружби, а за третім разом – справжню молоду), платили викуп за неї (хліб і гроші) у бойків Закарпаття (Всі респонденти) та словаків⁹⁷, а в угорців за молоду платили викуп – кілька монет, які дівчина клала собі в взуття⁹⁸. Людей, якими підмінювали молоду в весільному ритуалі також можна вважати в якійсь мірі рядженими. За твердженням М.Сумцова, "у зв'язку з віруванням в появу богів серед людей стоїть збережений до цих пір звичай переряджатися... У літописі лютий має назву "свадьба"⁹⁹. Ряджені присутні у весільній обрядовості болгарів¹⁰⁰, словаків¹⁰¹ та румунів¹⁰².

Покривання молодої мало функції оберегу від лихої сили, що виходила з лімінальної істоти, а також як оберіг від зовнішніх злих сил. У бойківсько-закарпатських селах староста знімав з дружби *калап з вінцем*, а на дружбу клав *вінець* молодої. Молодій на голову одягали *білило* (білий – символ світу, чистоти, краси), *калап і вінець* з дружби (всі респонденти). Закрите *білилом* обличчя нареченої виділяло її з колективу, знак перетворення молодої в "лімінальну істоту", знак "тимчасової смерті" і подальшого відродження в новому статусі, а також *білило* мало функцію оберегу від пристриту і псування. Характерним було також обрядове мовчання молодої. У болгарів молоду покривали весільним покривалом червоного кольору (*було*, звідси покриття – *пребуване*), поверх *була* одягали вінок¹⁰³, а у греків, як і в інших народів, подружки поклали на голову нареченій вінок зі штучних квітів¹⁰⁴.

На думку М.Сумцова, всім народам індоєвропейського племені властиві весільні жертвопринесення¹⁰⁵. Жертвопринесення мало на меті зберегти соціум від лих і забезпечити йому благополуччя, заручившись підтримкою божества¹⁰⁶. М.Сумцов писав, що характерними рисами головного, патриціального римського шлюбу "були жертвопринесення богам тварин і хліба, обрядовий обхід навколо вівтаря з вогнем і водою, присутність хлопчиків, гімни і молитви... На шкури зарізаної для жертвопринесення вівці саджали молодих.. Пшеничним зерном обсипали вівтар і жертовне м'ясо"¹⁰⁷.

У бойків Закарпаття у молодої, під час сплати викупу за молоду, проходив обмін хлібами (дарами), пили *зорівку*, закусуючи хлібом, інший несли до церкви на вінчання¹⁰⁸. Під час вінчання молоді тричі обходили з запаленими свічками довкола вівтаря. Ввечері до молодого приходили *пропойці* з приданим молодої (*заголовки, попланы, перини, рушники*) та подарунками для молодого і його рідні. Молодий дарував молодій хустку¹⁰⁹. У кінці весільної трапези староста збирав дар – "*складку*" з присутніх на весіллі гостей¹¹⁰. В угорців у домі молодого молода дарувала новим родичам хустки та інші дрібні предмети¹¹¹, у болгарів¹¹², греків¹¹³ та словаків¹¹⁴ на дар відповідали даром. У румунів дарообмін пронизував обряди великого столу між найближчими родичами (кровними і духовними), але найбільш значний дар цього роду, що передавався посадженим батьком молодого, було деревце (*lemnuf*)¹¹⁵.

У словаків останнім завершуючим актом весільного ритуалу була роздача величезного весільного калача – "радісника"¹¹⁶, а у бойків Закарпаття функцію короваю виконував весільний обрядовий *калач*, який також ділили між всіма присутніми. Він був видозміненим принесенням жертви¹¹⁷, це семантика контактної магії, втілення родової належності. Вірили, що той, хто більше отримає "жертви", має запоруку отримати більше бажаного у житті, тобто буде щасливішим. Про частку / долю – як частину цілого і про долю життєву пише О.Байбурін¹¹⁸. Розподіл та роздача весільного хліба як би означали суспільне визнання нового статусу молодих¹¹⁹.

Характерним для багатьох народів є використання півня (куриці) у весільних ритуалах. Це жертвні птахи, які втілюють початок статевого життя; символ – модель цілого комплексу життя-смерть-воскресіння. Жертвопринесення курки часто-густо замінювалося жертвопринесенням яєчні¹²⁰. У бойків Закарпаття у молодого кухарки жартома дарували старості курку-опудало: пекли тісто чи скручували сало у вигляді куриці, прикріпляли сиру курячу голову та лапки, обтикали пір'ям, довкола обкладали звареними яйцями, ставили на стіл перед молодими; староста платив викуп, пригощаючи кухарок¹²¹. У даному ритуалі курка виступає символом згоди молодих та їх родів¹²². Півень (курка) зустрічається у весільних ритуалах румунів¹²³, греків¹²⁴, угорців¹²⁵, чехів та словаків¹²⁶.

У бойків Закарпаття "молодій *метали* в пазуху яйце, аби так легко родила, як легко курка яйце знесе"¹²⁷. В болгарів у цих же цілях мати клала за пазуху нареченій сире яйце, коли та показувалася в дверях, яке розбивалося на порозі¹²⁸, а в румунів наречена, виходячи з дому, ставала на яйце, адже яйце – символ життя¹²⁹. У греків наречений не повинен сідати за стіл разом з усіма, йому подавали окремо яєчню, оскільки порушення цієї заборони загрожувало смертю тещі¹³⁰. У бойків Закарпаття яєчню пекли у великих тепшах і давали їсти всім гостям як обрядову страву¹³¹.

У бойківсько-закарпатській весільній обрядовості збережена системи очисних обрядів і вегетативної магії, тобто магічних засобів забезпечення багатства та плодючості. Вони відбувалися при барвінковому обряді, коли молодий приходив за молодою, коли молода йшла до молодого чи на вінчання, коли молода приходила до молодого (Всі респонденти). У бойків Закарпаття мати молоді (у молоді) чи мати молодого (у молодого) зустрічала молодих з хлібом і сіллю, давала молодим скоштувати з ложечки меду (щоб були солодкі), одягала на себе *гуню* на виворіт, на руки одягала рукавиці з вовни, брала в руки сито з барвінком, вівсом, житом, пшеницею чи ячменем (можливо і все разом), цукерки, дрібні копійки (але по дві копійки – парне число) і обсівала молодих та гостей (що зближує цей обряд з поліським варіантом весілля)¹³². Мед здатний відвернути магію, пристріт¹³³. У селі Річка Міжгірського р-ну обсівали зерном і кропили свяченою водою для забезпечення добробуту та багатодітності майбутній сім'ї та гостям, промовляючи: "Буду сіяти зерном, *обы* ся нашим молодим *вело*, *обы* жили у мирі, злагоді, любові. Буду кропити священю водицею, бо вже наша молода стала *молодицею*"¹³⁴. Обряд з обсіванням характерний також для чехів та словаків¹³⁵, болгарів¹³⁶, греків¹³⁷. У румунів виконувалися обряди очищення присутніх водою як символами очищення та родючості¹³⁸, а в угорців у молодого свекруха пригощала невістку медом і солодощами, молодих обсипали насінням і зерном, а над їх головами тримали хліб¹³⁹.

Вогонь, як символ очищення у бойківсько-закарпатському весіллі присутній у церковному ритуалі вінчання, так само, як у румунів (також під час великого столу)¹⁴⁰ та угорців¹⁴¹.

За твердженням М.Гримич, "символіка митвин полягала не стільки в очищенні після шлюбної ночі, а як ініціальний обряд перед вступом у нове (подружнє) життя"¹⁴². У закарпатських бойків після обряду "*чипчання*" молоді хтось із гостей вигукував: "Гребінь впав у воду!" (тобто, води в хаті немає) і молоді повинні були обоє разом піти по воду, якою потім усіх пригощали¹⁴³. Очисні обряди пов'язані з водою присутні у весільній обрядовості греків¹⁴⁴, румунів¹⁴⁵, угорців¹⁴⁶, чехів¹⁴⁷ та словаків¹⁴⁸.

Обряди ініціації тобто приєднання молоді у молодого – це культового значення обряди, в основному зв'язані з порогом, піччю, кутом будинку, що супроводжували вступ молоді в нову сім'ю, будинок і господарство, в споріднену групу, посв'ячення.

Особливе значення у весільній обрядовості бойків Закарпаття мав поріг будинку – священне місце в оселі, пошанування якого пов'язується з культом предків¹⁴⁹ та через який здійснювався контакт з "чужим" простором¹⁵⁰. На поріг не можна було ставати (особливо під час весілля), бо під порогом часто ворожили – "мати сокирою відворожувала"¹⁵¹. Коли молоду вели до молодого, то молодій було заборонено ставати на поріг, а якщо стане, промовляючи "Під порогом яма, упала бы в ню мама", то вірили, що це загрожувало смертю свекрусі¹⁵². Пошана до порогу зустрічається у весільній обрядовості греків¹⁵³ та болгарів¹⁵⁴.

За свідченням бойківсько-закарпатських респондентів молоді у молодого перелізали через стіл, обпершись коліном у хліб, "піч мастили глинов – така была *черлена*"¹⁵⁵. Під час весілля у молодого обов'язково навмисно розбивали піч – щоб молода "мала роботу"¹⁵⁶. У весільному

обряді піч символізувала народжуюче жіноче лоно¹⁵⁷. Обряди ініціації молодої у молодого, пов'язані з порогом, піччю, кутом будинку характерні для весільної обрядовості греків (апотропоїчні і карпогонічні мотиви змішані до повної нерозрізненості)¹⁵⁸, угорців¹⁵⁹, болгарів¹⁶⁰, словаків¹⁶¹ та румунів¹⁶².

У бойківсько-закарпатському весіллі побутували карпогонічні обряди: у молодого на коліна молодій саджали хлопчика, що служив емблемою плодючості майбутнього подружжя¹⁶³. Обряди з дітьми, зокрема з хлопчиками, зустрічаємо у весільній обрядовості угорців¹⁶⁴ та греків¹⁶⁵.

Кульмінацією весілля – ствердженням факту створення нової сім'ї був спільний посад молодих у домі молодого (або молодого)¹⁶⁶. Весільний бенкет був кульмінацією весілля також в угорців (найбільш уживана назва весілля – *lakodalom* – етимологічно пов'язаний зі словом *lakoma* (бенкет))¹⁶⁷, словаків¹⁶⁸, болгарів¹⁶⁹, румунів¹⁷⁰ та греків¹⁷¹.

У бойків Закарпаття під кінець посадового столу починався "Шоровий танець" ("Золотий танець", "Танець молодої"), під час якого молода за викуп танцювала з усіма бажаними гостями (Всі респонденти). "Танець по черзі" зустрічаємо у весільній обрядовості угорців¹⁷², словаків¹⁷³, греків¹⁷⁴, у болгарів молоді у дворі танцювали хоро¹⁷⁵.

У бойків Закарпаття для обряду "*чїпчання*" пізно ввечері найближча родичка молодої (*нанашка*) приносила у дім молодого на своїй голові чїпець (у тому випадку, якщо вона була щаслива у сімейному житті і мала дітей). Молоду саджали на вивернутий кожух, знімали з неї *калап* з вінком, *білило*, змінювали їй зачіску (молодий розчісував та заплітав молодій волосся у дві коси, з'єднував на кінцях та обкручував довкола голови), одягали чїпець: "чорний, а мало біла, мало черлена ниточка вшито мало была, а мало черлена, а такі *пандлики* з-заду были чорні, довгі, да'с шість, такі ключкы здолі до пояса, 4 см. ширины були ті *пандлики*, як круживо"¹⁷⁶. Через деякий час з молодої знімали чїпець ("при чехах" коштував 100 корун) та завивали її у дві хустки тобто *молодичили* молоду: на молоду одягали хустку (подарунок молодого), а під неї ще одну – чорну з китичками на трьох кінцях¹⁷⁷. Хустка – символ переходу в інший соціальний стан, під владу чоловіка. Обряд одягання чїпця на молоду зафіксовано в угорців¹⁷⁸, румунів¹⁷⁹ та словаків¹⁸⁰.

Першу шлюбну ніч бойківсько-закарпатські молоді ночували на стайні, чи на стодолі, чи на оборогах, чи в сусідів, чи у хаті (якщо зима). Обряд "комори" у ході наших експедицій не було виявлено, але колись він був одним із найважливіших етапів весілля, оскільки акт дефлорації з присутністю міфічних богів являвся священним та засвідчував дійсність шлюбу. Обряд "комори" зафіксовано в угорців¹⁸¹, словаків¹⁸², болгарів¹⁸³, греків¹⁸⁴ та румунів¹⁸⁵.

У післявесільній обрядовості бойків Закарпаття відбувалося символічне приєднання невістки до сімейного вогнища чоловіка: першу молода мала наїти корову і занести молоко до хати (на багатство), а вже потім занести до хати води¹⁸⁶, приготувати їду та підмести хату. У греків у наступні дні окрім домашніх робіт, молода як би заново залучалася до громадських цінностей: джерела, суспільної печі та церкви¹⁸⁷, так само, як і в угорців¹⁸⁸ та болгарів¹⁸⁹.

У бойків Закарпаття наступного дня батьки молодої та родичі йшли до молодого, везли інше обіцяне придане (зерно, корову, бичка та ін.)¹⁹⁰. Староста з дружною розшивали курагов, дружки розбирали свої хустки, палицю молоді ламали, а староста спостерігав: хто швидше зламає та у кого більше палиці залишиться, той у сім'ї буде керувати, або молодий ламав її на своїй голові. Через три-чотири дні у смт. Жденієві відбувалися *поглодини*, "батьки молодої йшли відознати через тиждинь"¹⁹¹. За народним віруванням, молодій не бажано тиждень після весілля йти до себе додому, бо не дуже би *велося* її життя з чоловіком¹⁹². У греків подібні ритуали відбувалися з п'ятниці (іноді з неділі) та звалися "повернення", "переворотом", "друге весілля" або "противовесілля"¹⁹³, ті ж самі функції виконували подібні ритуали у болгарів¹⁹⁴, угорців¹⁹⁵, словаків¹⁹⁶ та румунів¹⁹⁷.

За свідченням респондентів на бойківсько-закарпатському весіллі співали та танцювали традиційну коломийку, українські та словацькі пісні, "Дробойку", "Каріку", "Волошина", а також чеську польку, вальс та угорський чардаш¹⁹⁸.

Отже, проведені міжетнічні паралелі виявили багато спільного у весільній обрядовості румунів, словаків, чехів, угорців, болгар греків та бойків Закарпаття. Сталість спільних структурних елементів та архетипних уявлень в традиційних весільних обрядах Карпато-

Балканського регіону пов'язані з давніми контактами слов'янських і неслов'янських етносів, поліетнічним складом населення Закарпаття, що сприяли процесові взаємовпливів у культурі народів.

Словник діалектизмів

Білило – фата, домоткане полотно довжиною два метри
Богрийда – прикраси зі штучних квітів, барвінку та стрічок
Вбы – щоб
Вело, велося – щастило
Відів – бачив
Відознавання - дізнавання
Вінець – весільний вінок
Гудаки – троїсті музики
Гуски – вечори молоді
Держати – тримати
Заголовки – подушки
Закапчала – пристебнути
Затанцювання свальби – перший весільний обрядовий танець
Зорівка – горілка
Калап – фетровий капелюх
Калач-верченик – плетене кільце з тіста
Керечун – хліб
Курагов – весільний прапор
Латканка, ладканка – весільна ритуальна пісня-формула
Латкати – виконувати весільні ритуальні пісні-формули
Метати – кидати
Молодиця – заміжня молода жінка
Молодичити – перетворювати на жінку
Нанашка – хрещена мати
Обзори – сватання, оглядини, заручини
Обы – щоб
Паленка – горілка
Пандлики – стрічки
Погар – склянка, чарка
Поглодини – післявесільне застілля
Попланы – ковдри
Пропойці – гості, що йдуть з нареченим
Просач – прохач
Прощі – прощання молодого (молодої) з ріднею
Свальба – весілля
Свашки – заміжні жінки дітородного віку, які мають дітей та щасливі в шлюбі
Складка – грошовий дар
Токмитися – торгуватися
Черлена – червона
Чіпчання – обряд одягання чіпця

¹ Руденский Н.Е. Венгры // Брак у народів Західної і Південної Європи. / [Авт. кол. Іванова Ю.В. і др.] – М., 1989. – С. 71.

² Там само. – С. 68.

³ Рикман Э. А. Румыны // Брак у народів Центральної і Південно-Східної Європи. – М., 1988. – С. 166.

⁴ Респондентка Галедза Анна Іванівна, 1938 р. н., с. Гукливій Воловецького р-ну Закарпатської обл.

- ⁵ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары // Брак у народів Центральної і Юго-Восточної Європи. – М., 1988. – С. 142.
- ⁶ Село Рекіти Міжгірського р-ну. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ⁷ Респонденти Малинич Калина Павлівна, 1938 р. н., Повханнич Калина Василівна, 1955 р. н., с. Завадка Воловецького р-ну Закарпатської обл.
- ⁸ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 143.
- ⁹ Рикман Э.А. Румыны... – С. 167.
- ¹⁰ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 76–77.
- ¹¹ Рикман Э.А. Румыны... – С. 167.
- ¹² НАФ ІМФІЕ – Ф. 14 – 3. – Од. 36. 1189 – Арк. 2. Сенько І. Записи 1965 р.
- ¹³ Рикман Э.А. Румыны... – С. 167.
- ¹⁴ Поділля: Історико-етнографічне дослідження. Редактори: Артюх Л.Ф., Балушок В.Г., Болтарович В.С. – К., 1994. – С. 219.
- ¹⁵ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 143.
- ¹⁶ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 77.
- ¹⁷ Рикман Э.А. Румыны... – С. 169.
- ¹⁸ Респонденти Копча-Бабінець Калина Василівна, 1938 р. н., Бабінець Марія Василівна, 1942 р. н., с. Скотарське Воловецького р-ну Закарпатської обл.
- ¹⁹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 78.
- ²⁰ Там само. – С. 79.
- ²¹ Рикман Э.А. Румыны... – С. 171.
- ²² Грацианская Н.Н. Чехи и словаки // Брак у народів Центральної і Юго-Восточної Європи. – М., 1988. – С. 54–55.
- ²³ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 144.
- ²⁴ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 55.
- ²⁵ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 82.
- ²⁶ Анфертьев А.Н. Греки // Брак у народів Західної і Південної Європи. – М., 1989. – С. 215.
- ²⁷ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 145.
- ²⁸ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки. – С. 43.
- ²⁹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 83.
- ³⁰ Респондентка Губаш Софія, 1951 р. н., смт. Воловець Воловецького р-ну Закарпатської обл.
- ³¹ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 146.
- ³² Рикман Э.А. Румыны... – С. 172.
- ³³ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 219.
- ³⁴ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 80.
- ³⁵ НАФ ІМФЕ. – Ф. 14-5; 508. – Арк. 42. Звичаї, обряди, прикмети, народний побут. Записала Боряк О.О. у 1988 році в с. Верхній Студений Міжгірського р-ну Закарпатської обл.
- ³⁶ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 215.
- ³⁷ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 147.
- ³⁸ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 80.
- ³⁹ Село Келечин Міжгірського р-ну. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ⁴⁰ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 146.
- ⁴¹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 80.
- ⁴² Респондентка Губаш Софія.
- ⁴³ Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні (Історико-етнографічне дослідження). – К., 1988. – С. 128–129.
- ⁴⁴ Рикман Э.А. Румыны... – С. 177.
- ⁴⁵ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 146.
- ⁴⁶ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 44.
- ⁴⁷ Респонденти Дем'ян-Калитич Віра Іванівна, 1931 р. н., Попелич Людмила Василівна, 1964 р. н., смт.

Верхні Ворота Воловецького р-ну Закарпатської обл.

⁴⁸ Село Келечин Міжгірського р-ну.

⁴⁹ Гайова Є. Лемківське весілля // Народна творчість та етнографія. – № 1. – 2008. – С. 84.

⁵⁰ Рикман Э.А. Румыны... – С. 172.

⁵¹ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 219.

⁵² Респондентка Шкирта Калина Василівна, 1937 р. н., с. Гукливий Воловецького р-ну Закарпатської обл.

⁵³ Рикман Э.А. Румыны... – С. 170.

⁵⁴ Респондентка Янчик Віталія, 1980 р. н., с. Ізки Міжгірського р-ну Закарпатської обл.

⁵⁵ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 216.

⁵⁶ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 148.

⁵⁷ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 45.

⁵⁸ Там само. – С. 55.

⁵⁹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 80.

⁶⁰ Респонденти Фулитка Калина, 1934 р. н.; Жаба Михайло, 1957 р. н.; Ломпа Ганна, 1938 р. н., с. Присліп Міжгірського р-ну.

⁶¹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 81.

⁶² Анфертьев А.Н. Греки... – С. 219.

⁶³ Рикман Э.А. Румыны... – С. 174.

⁶⁴ Славянская мифология. Энциклопедический словарь / Редколлегия: С.М.Толстая, Т.А.Агапкина, О.В.Белова. – М., 2002. – С. 145.

⁶⁵ Село Новоселиця Міжгірського р-ну. Матеріали Міжгірського районного ЦКІД.

⁶⁶ Респонденти Копча-Бабінець Калина Василівна, Бабінець Марія Василівна.

⁶⁷ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 214.

⁶⁸ Рикман Э.А. Румыны... – С. 173.

⁶⁹ Село Келечин Міжгірського р-ну.

⁷⁰ Рикман Э.А. Румыны... – С. 173.

⁷¹ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 48.

⁷² Респондентка Созанська Валентина, 1974 р. н., смт. Воловець Воловецького р-ну Закарпатської обл.

⁷³ Респонденти Копча-Бабінець Калина Василівна, Бабінець Марія Василівна.

⁷⁴ Село Келечин Міжгірського р-ну.

⁷⁵ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 218–219.

⁷⁶ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 150.

⁷⁷ Рикман Э.А. Румыны... – С. 220.

⁷⁸ Сумцов Н.Ф. Символика славянских обрядов. Избранные труды. – М., 1996. – С. 142.

⁷⁹ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 45.

⁸⁰ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 79.

⁸¹ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 217.

⁸² НАФ ІМФІЕ. – Ф. 14-3; 1189. – Арк. 6. Записав І.Сенько у 1965 році.

⁸³ Сумцов Н.Ф. Символика славянских обрядов... – С. 152.

⁸⁴ Респондентка Галедза Анна Іванівна.

⁸⁵ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 217.

⁸⁶ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 151.

⁸⁷ Славянская мифология... – С. 55.

⁸⁸ Респондентка Шкирта Калина Василівна.

⁸⁹ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 217.

⁹⁰ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 80–82.

⁹¹ Рикман Э.А. Румыны... – С. 172–173.

⁹² Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 46, 48, 55, 56.

⁹³ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 68.

- ⁹⁴ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 153.
- ⁹⁵ Респондентка Танасійчук Анастасія Іллічна, 1929 р. н., смт. Жденієво Воловецького р-ну Закарпатської обл.
- ⁹⁶ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 218–219.
- ⁹⁷ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 59.
- ⁹⁸ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 80, 82.
- ⁹⁹ Сумцов Н.Ф. Символика славянских обрядов... – С. 56.
- ¹⁰⁰ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 149, 151.
- ¹⁰¹ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 48, 50.
- ¹⁰² Рикман Э.А. Румыны... – С. 178.
- ¹⁰³ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 149.
- ¹⁰⁴ Анфертьев А. Н. Греки... – С. 216.
- ¹⁰⁵ Сумцов Н. Ф. Символика славянских обрядов... – С. 86.
- ¹⁰⁶ Горожанкина Е.М. Казахский свадебный головной убор саукеле. Попытка семантического прочтения // Жертвоприношение. Ритуал в искусстве и культуре от древности до наших дней. – М., 2000. – С. 371.
- ¹⁰⁷ Сумцов Н.Ф. К вопросу о влиянии греческого і римского свадебного ритуала на малорусскую свадьбу. – К., 1886. – С. 11.
- ¹⁰⁸ Респондентка Шкирта Калина Василівна.
- ¹⁰⁹ Респонденти Малинич Калина Павлівна, Повханич Калина Василівна; Респондентка Шкирта Калина Василівна.
- ¹¹⁰ Село Негровець Міжгірського р-ну. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ¹¹¹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 83.
- ¹¹² Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 151.
- ¹¹³ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 215 – 216.
- ¹¹⁴ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 49.
- ¹¹⁵ Рикман Э.А. Румыны... – С. 175 – 177.
- ¹¹⁶ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 52.
- ¹¹⁷ НАФ ІМФіЕ. – Ф. 14-5. – Од. зб. 49. – Арк. 62. Експедиція в Закарпатській обл. 1945 – 1946 рр., записав і обробив Симоненко І.Ф.
- ¹¹⁸ Байбурин А.К. Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточно-славянских обрядов. – СПб., 1993.
- ¹¹⁹ Лаврентьева Л. С. Символические функции еды в обрядах // Фольклор и этнография. Проблемы реконструкции фактов традиционной культуры. Сборник научных трудов. – Л., 1990. – С. 45.
- ¹²⁰ Сумцов Н.Ф. Символика славянских обрядов... – С. 97.
- ¹²¹ Респонденти Малинич Калина Павлівна, Повханич Калина Василівна; респондент Панасович Василь Васильович, 1929 р. н., смт. Жденієво Воловецького р-ну Закарпатської обл.; респонденти Фулитка Калина, Жаба Михайло, Ломпа Ганна.
- ¹²² Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні. – С. 131.
- ¹²³ Рикман Э.А. Румыны... – С. 176.
- ¹²⁴ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 221.
- ¹²⁵ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 83.
- ¹²⁶ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 51–52, 59.
- ¹²⁷ НАФ ІМФіЕ. – Ф. 14-3; 1189. – Арк. 6. Сенько І. Записи 1965 р.
- ¹²⁸ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 149.
- ¹²⁹ Рикман Э.А. Румыны... – С. 172.
- ¹³⁰ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 218–219.
- ¹³¹ Респондентка Собран Олена Василівна, 1941 р. н., смт. Жденієво Воловецького р-ну Закарпатської обл.
- ¹³² Респондентка Шкирта Калина Василівна; Респондентка Галедза Анна Іванівна; Село Тюшка Міжгірського р-ну. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД; Село Негровець Міжгірського р-ну.

- ¹³³ Славянская мифология... – С. 294–295.
- ¹³⁴ Село Річка Міжгірського р-ну. Матеріали Міжгірського РБК, від Більбан.
- ¹³⁵ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 46–48.
- ¹³⁶ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 148–150.
- ¹³⁷ Анфертьев А. Н. Греки... – С. 218–219.
- ¹³⁸ Рикман Э.А. Румыны... – С. 172, 174.
- ¹³⁹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 82.
- ¹⁴⁰ Рикман Э.А. Румыны... – С. 173, 175.
- ¹⁴¹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 83.
- ¹⁴² Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців. (Когнітивна антропологія). – К., 2000. – С. 5.
- ¹⁴³ Респондентки Дем'ян-Калитич Віра Іванівна, Попелич Людмила Василівна.
- ¹⁴⁴ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 219, 222.
- ¹⁴⁵ Рикман Э.А. Румыны... – С. 174.
- ¹⁴⁶ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 85.
- ¹⁴⁷ Сумцов Н.Ф. Символика славянских обрядов... – С. 84, 86.
- ¹⁴⁸ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 50–51.
- ¹⁴⁹ Дуглас М. Чистота и опасность. Анализ представлений об осквернении и табу. – М., 2000. – С. 172.
- ¹⁵⁰ Славянская мифология... – С. 142.
- ¹⁵¹ Респондентка Карпович–Янчик Ганна.
- ¹⁵² Респонденти Копча–Бабінець Калина Василівна, Бабінець Марія Василівна.
- ¹⁵³ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 218–219.
- ¹⁵⁴ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 150.
- ¹⁵⁵ Респонденти Копча–Бабінець Калина Василівна, Бабінець Марія Василівна.
- ¹⁵⁶ Респондентка Шкирта Калина Василівна.
- ¹⁵⁷ Славянская мифология... – С. 364.
- ¹⁵⁸ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 220.
- ¹⁵⁹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 83.
- ¹⁶⁰ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 150.
- ¹⁶¹ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 49.
- ¹⁶² Анфертьев А.Н. Греки... – С. 221.
- ¹⁶³ Сумцов Н.Ф. К вопросу о влиянии греческого і римского свадебного ритуала на малорусскую свадьбу. – С. 6.
- ¹⁶⁴ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 82, 84–85.
- ¹⁶⁵ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 221.
- ¹⁶⁶ Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні. – С. 131.
- ¹⁶⁷ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 83.
- ¹⁶⁸ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 57.
- ¹⁶⁹ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 150.
- ¹⁷⁰ Рикман Э.А. Румыны... – С. 174 – 175.
- ¹⁷¹ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 221.
- ¹⁷² Руденский Н.Е. Венгры... – С. 84.
- ¹⁷³ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 50.
- ¹⁷⁴ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 221 – 222.
- ¹⁷⁵ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 151.
- ¹⁷⁶ Респонденти Малинич Калина Павлівна, Повханич Калина Василівна.
- ¹⁷⁷ Респондентка Шкирта Калина Василівна.
- ¹⁷⁸ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 84–85.
- ¹⁷⁹ Рикман Э.А. Румыны... – С. 177–178.

- ¹⁸⁰ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 50.
¹⁸¹ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 84–85.
¹⁸² Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 49.
¹⁸³ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 151.
¹⁸⁴ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 222.
¹⁸⁵ Рикман Э.А. Румыны... – С. 178.
¹⁸⁶ НАФ ІМФіЕ. – Ф. 14-3; 1189. – Арк. 15. Сенько І. Записи 1965 р.
¹⁸⁷ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 223.
¹⁸⁸ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 85.
¹⁸⁹ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 152.
¹⁹⁰ Респондентка Танасійчук Анастасія Іллічна.
¹⁹¹ Респондент Панасович Василь Васильович.
¹⁹² НАФ ІМФіЕ. – Ф. 14-3; 1189. – Арк. 15. Сенько І. Записи 1965 р.
¹⁹³ Анфертьев А.Н. Греки... – С. 225.
¹⁹⁴ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары... – С. 152–153.
¹⁹⁵ Руденский Н.Е. Венгры... – С. 86.
¹⁹⁶ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки... – С. 53.
¹⁹⁷ Рикман Э.А. Румыны... – С. 178.
¹⁹⁸ Респондентка Танасійчук Анастасія Іллічна; Респонденти Дем'ян-Калитич Віра Іванівна, Попелич Людмила Василівна.

В статье рассматриваются межэтнические параллели в свадебной обрядности бойков Закарпатья, румын, словаков, чехов, венгров, болгар, греков. Наблюдаем постоянство общих структурных элементов и архетипных представлений в традиционных свадебных обрядах Карпато-Балканского региона, включая население Закарпатья, что является следствием взаимовлияний в культуре народов.

Ключевые слова: свадебная обрядность, бойкий Закарпатья, Карпато-Балканский регион, ладканья.

The article deals with the interethnic parallels in the wedding ritualism of the Transcarpathian boyky and Romanians, Slovaks, Czechs, Hungarians, Bulgarians, Greeks. We can see the stability of common structural elements and archetypal representations in traditional wedding customs of the Carpatho-Balkan Region, including the Transcarpathian population that is the result of mutual influence in national cultures.

Keywords: wedding ritualism, Transcarpathian Boiky, the Carpatho-Balkan Region, "ladkannia".